שאלות מעשיות בהפרשת חלה

הרב שי בן נחום

בס"ד

שאלה: בעקבות המלחמה התעוררו אצלנו כמה שאלות בעניין הפרשת חלה:

א. אנו מתכנסות מדי פעם להפרשת חלה לזכות חיילי צה"ל. מה מקור המצווה ומה מעלתה? האם יש עניין לקיימה דווקא בערב שבת? כמו כן, האם אפשר להכין עיסה משותפת ולחלק לכל משתתפת חלק שיש בו שיעור חלה, כדי שכל אחת תפריש בברכה?

ב. אני אופה חלות לשבת, אך בשל המלחמה בעלי ואני נמצאים לבדנו, ולכן אני מכינה עיסה קטנה הפטורה מחלה. האם ראוי להכין עיסה בשיעור החייב בחלה, אף שאין לנו צורך בכמות כזאת, או שיש בכך חשש "בל תשחית"?

ג. במקפיא הצטברו שאריות חלות שנאפו בזמנים שונים, מעיסות שלא היה בהן שיעור חלה. האם השאריות מצטרפות לשיעור המחייב בהפרשה?

תשובה:

מקור המצווה ושיעורה

פרשת הפרשת חלה נאמרה בתורה (במדבר טו: יז- כא), ושם (פסוק כ) הצטווינו: "ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה".

מצוות חלה היא מצווה התלויה בארץ. בפסוק יח נאמר שמצווה זו חלה: "בבאכם אל הארץ", ומזה דרשו חז"ל (כתובות כה ע"א) - 'בבואכם' - ביאת כולכם", שחיובה מן התורה נוהג רק כשרוב עם ישראל יושב בארץ; משום כך, בזמננו שאין רוב מעם ישראל יושב בארץ ישראל, החיוב הוא מדרבנן.[1] עוד מבאר רש"י (על פסוק יח), בעקבות הספרי (פרשה קי), שמלשון "בבאכם" עולה כי בשונה משאר המצוות התלויות בארץ, מצווה זו חלה מיד עם הכניסה לארץ, עוד לפני השלמת שנות הכיבוש והחלוקה.

[1] ראו רמב"ם, הלכות ביכורים, פרק ה. בחו"ל תיקנו חכמים להפריש חלה כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל.

את שיעור העיסה החייבת בחלה למדו חז"ל (ערובין פג ע"א) מעיסת המדבר, שנעשתה מן המן: "ראשית עריסותיכם - כדי עיסותיכם", כלומר כשיעור העיסה שנילושה במדבר. שיעור הקמח המחייב הוא אפוא עשירית האיפה, כשיעור העומר שניתן לכל אדם במדבר.[2]

מעלת מצוות חלה

חז"ל הפליגו במעלתה של מצוות חלה. בבראשית רבה (פרשה א) נמנית החלה עם המצוות שבזכותן נברא העולם. בויקרא רבה (פרשה טו) נדרשה סמיכות פרשת חלה לפרשת עבודה זרה: "כל המקיים מצות חלה כאלו בטל ע"ז". בהגהות מיימוניות שבסוף ספר זרעים נאמר שהמקיים את המצווה כראוי כאילו קיים את כל מצוות התורה.

בהשמטות לזוהר (רסז ע"א) נקשרת המצווה לכפרה על חטא דוד ובת שבע, בדרשת המילה "גם" שבפסוק "גם ה' העביר חטאתך" (שמואל ב, יב: יג), הרומזת לשיעור העיסה החייבת בחלה: המילה "גם" עולה בגימטרייה מ"ג (4 3), כנגד שיעור החלה הנזכר בזוהר - מ"ג ביצים וחומש ביצה.

גם גברים חייבים בהפרשת חלה, אך לאישה ניתנה קדימות בקיום המצווה.[3] מדרש תנחומא (בתחילת פרשת נח) קושר זאת לתיקון חטאה של חוה, שגרמה מיתה לאדם הראשון וטימאה אותו - והוא מכונה במדרש "חלתו של עולם".[4]

רש"י (בראשית כד: סז) מתאר את הברכה ששרתה באוהלה של שרה וחזרה עם בואה של רבקה.[5]

---

[2] שיעור העיסה, אופן מדידת הקמח וכמות החלה המופרשת טעונים דיון נפרד.

[3] ראו אור זרוע, חלק א, סוף סימן רכ"ה; הגהות מיימוניות, סוף ספר זרעים, אות ל. הבן איש חי (שנה שנייה, פרשת צו) מדגיש שאף שהאיש חייב במצוות אלו, לאישה קדימה בהפרשת חלה ובהדלקת נר שבת.

[4] ראו גם בראשית רבה, פרשה יז; ירושלמי שבת, ב: ו. בתנחומא מוסבר הכינוי "חלתו של עולם" באמצעות ההקבלה בין יצירת אדם מעפר שהושקה במים לבין הכנת עיסה והפרשת חלה ממנה.

[5] מקור דברי רש"י בבראשית רבה ס: טז. על אברהם ושרה כמתקנים את חטא אדם וחווה ראו גם בראשית רבה, פרשה יד; אברבנאל לבראשית יז, בעניין ברית המילה; ר' צדוק הכהן מלובלין, מחשבות חרוץ, אות יט.

כל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו.

שלוש הברכות הללו מקבילות לשלוש המצוות המסורות לאישה: הדלקת הנר, הפרשת חלה וטהרת המשפחה. הענן הקשור על האוהל מזכיר את ענן הכבוד שעל אוהל מועד, ומסמל את השראת השכינה בין בני הזוג השומרים על טהרת המשפחה.[6]

הקשר בין הפרשת חלה לברכה בבית מפורש בדברי הנביא יחזקאל (מד: ל):

וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך.

הגמרא בשבת (לב ע"ב) מתארת את היעדר הברכה בבית בעוון ביטול מצוות חלה, ולעומת זאת דורשת מפסוק זה כי המקיימים את המצווה זוכים לברכה: "ואם נותנין - מתברכין". ההתחייבות להביא את ראשית העריסות לכהנים נכללת גם באמנה שכרתו שבי ציון בספר נחמיה (י: לח).

הספורנו (במדבר טו: כ) מפרש שמצוות חלה ניתנה לאחר חטא המרגלים כדי שיהיו ישראל ראויים לברכה בבתיהם. הוא קושר לכך גם את בקשת אליהו מן האלמנה להכין לו תחילה עוגה קטנה, ואת ההבטחה שבזכות זאת כד הקמח לא יכלה. אפשר להבין קשר זה על יסוד המסורת שאליהו היה כהן, ולפיה העוגה שניתנה לו תחילה מתפרשת כחלה שהופרשה מן העיסה עבור הכהן.[7]

הפרשת חלה בערב שבת

בגמרא בסנהדרין (לח ע"ב) נאמר שחטא אדם הראשון היה ביום שישי. על יסוד הקשר שבין מצוות חלה לתיקון חטא זה, ביארו הפוסקים את המעלה שבהפרשת חלה בערב שבת.[8] הרמ"א (או"ח רמב) כתב:

---

[6] ראו גם מהר"ל, גור אריה לבראשית כד.

[7] ראו בבא מציעא קיד ע"ב ורש"י שם, ד"ה "לאו כהן מר". בתוספות, קיד ע"א, ד"ה "מהו שיסדרו", בהמשך דבריהם בע"ב, נקשרה בקשת העוגה לנטילת חלה, אך הובאה גם מסורת שלפיה אליהו אינו כהן. על המחלוקת בזיהויו עם פינחס ראו תוספות, בבא בתרא קכא ע"ב, ד"ה "שבעה קפלו כל העולם".

[8] מחצית השקל, סוף סימן רמב.

נוהגין ללוש כדי שיעור חלה בבית לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויום טוב, והוא מכבוד שבת ויום טוב, ואין לשנות.[109]

המשנה ברורה (שם, ו) מביא שני טעמים למנהג: כבוד שבת ויום טוב, וקיום מצוות חלה כתיקון לחטאה של חוה.

גם כף החיים (שם, כג) מדגיש את הפרשת החלה בערב שבת כתיקון לחטא.[11]

כשקשה לאפות ביום שישי עצמו, כגון בימי החורף הקצרים, נראה שגם לפי הטעם של תיקון החטא (שאירע ביום שישי) אפשר להפריש חלה כבר מיום חמישי לאחר צאת הכוכבים, שנחשב ליל שישי.[12] ואילו מצד הטעם של כבוד שבת, אפשר לאפות ולהפריש לכבוד השבת גם מוקדם יותר בשבוע.[13]

הבן איש חי (שנה א, סוף פרשת ניצבים) כתב שגם מי שאינה נוהגת לאפות ולהפריש חלה בקביעות, תשתדל לעשות זאת בברכה לפחות פעם בשנה, בעשרת ימי תשובה.

עוד כתב (שנה ב, תזריע ג) שגם האיש ראוי שישתדל לקיים את המצווה פעם בשנה, ורצוי קודם יום הכיפורים, כדי להוסיף זכות.[14]

הפרשה נפרדת מעיסה משותפת

כדי להשיב על השאלה אם ניתן להכין עיסה משותפת ולחלקה למנות שכל אחת מהן חייבת בחלה בפני עצמה, יש לבחון תחילה את דינה של עיסה

---

[9] ראו שמות טז, ה; מגן אברהם רמב: ד הדן בראיה מן הירושלמי בשבת א: ג ומביא ראיה מתענית כה, מאשת ר' חנינא בן דוסא שהסיקה את התנור בכל ערב שבת. הוא מוסיף גם את הטעם הקשור לחטא חווה. בביאור הלכה שם, ד"ה "והוא מכבוד השבת", מתח ביקורת על נטישת מנהג האפייה בבית. ראו גם שו"ת אור לציון ב: א ומשנה הלכות טו: צה.

[10] דרכי משה, סימן תר"ג, ס"ק א, מייחס לתקנת עזרא את השכמת האישה לאפייה בערב שבת. פרי מגדים (סימן רמ"ב, אשל אברהם, ס"ק ד) ומחזיק ברכה (סימן תר"ב, ס"ק ב) תמהו על כך ועמדו על חיבור שני המקורות: ירושלמי, מגילה, פרק ד, הלכה א, ובבלי, בבא קמא פב ע"א. ייתכן שהיו גרסאות שונות בגמרא. ראו גם אליה רבה, רמב: י.

[11] וראה ש"ך (יו"ד שכד: כה): "נהגו הנשים להדר בכל ערב שבת אחר שיעור חלה".

[12] לפי הטעם הקושר את ההפרשה לתיקון חטא אדם וחוה, נראה לי שיש מקום להעדיף את יום שישי עצמו, שבו אירע החטא. העדפה זו היא למצווה מן המובחר.

[13] לדעתי, לעניין כבוד שבת יש יתרון לחלה שנאפתה סמוך לשבת על פני חלה שהוקפאה והופשרה.

[14] ראו כף החיים (תנז: יג), וראו מטה אפרים (תקפא: נא) שהמליץ להפריש חלה לפני ראש השנה, כדי להוסיף את זכות המצווה בימי הדין.

שנילושה על דעת לחלקה. המשנה בחלה (א: ה) מבחינה בין נחתום (אופה לציבור) שעשה שאור על מנת לחלקו ליחידות קטנות, החייב בחלה, לבין נשים שמסרו לו קמח להכין שאור: אם אין בחלקה של כל אחת מהן שיעור חלה, הן פטורות. בירושלמי (חלה א: ה) נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש כיצד להבין את הדין:

> ...אמר ליה [ר' יוחנן] שנייא היא, שכן העושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה אמר ליה [ריש לקיש] והתנינן נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה? אמר ליה (ר' יוחנן) לא תתיביני נחתום, נחתום לא בדעתו הדבר תלוי, בדעת הלקוחות הדבר תלוי, שמא ימצא לקוחות והוא חוזר ועושה אותה עיסה.

כלומר, לדעת רוב הראשונים, שפסקו כרבי יוחנן, אדם פרטי המכין עיסה גדולה כדי לחלקה לאחרים בעודה בצק, כשכל חלק קטן משיעור חלה, פטור מהפרשה (שכן דעתו לחלקה מונעת מן העיסה להתחייב כגוש אחד); ואילו הנחתום חייב, משום שחלוקת הבצק תלויה במציאת קונים, ושמא לא ימצא קונים ויאפה את העיסה כולה.[1615] הראב"ד פסק כריש לקיש, שלפיו גם אדם פרטי חייב במקרה זה. השולחן ערוך (יו"ד שכו: ב) פסק כרוב הראשונים:

> **נחתום** שעשה עיסה לעשותה שאור לחלקה חייבת בחלה שאם לא תמכר יעשנה פת **אבל שאר אדם** העושה עיסה לחלקה בבצק **פטורה**.

הפטור באדם פרטי נוגע לחלוקת העיסה בעודה בצק, קודם האפייה. לעומת זאת, אם מתכוונים לחלק את המאפים רק לאחר האפייה, העיסה חייבת בחלה.[17] גם מי שמייעד את העיסה לחלוקה בעודה בצק, אך משאיר לעצמו חלק שיש בו שיעור חלה, חייב להפריש על חלקו.

---

15 רמב"ם, ר"ש בפירושו למשנה, סמ"ג, רשב"א, רא"ש וטור.

16 הר"ש והרא"ש ביארו שהנחתום עשוי למכור את כל העיסה ללקוח אחד. הרשב"א, המובא בבית יוסף, גרס "שמא **לא** ימצא לקוחות", ואז ישאיר הנחתום את העיסה לעצמו. בשני המקרים, ללא הפרשת חלה תיאכל העיסה בטבל.

17 כך משמע מהרמב"ם, מהרשב"א ומרוב הראשונים. הסמ"ג, לעומתם, פוטר גם כשהחלוקה מיועדת לאחר האפייה. במנחת יצחק (חלק י, סימן ק"ב) נדון מקרה שבו הבצק חולק לעיסות קטנות אצל האופה, אך נמסר לאחרים רק לאחר האפייה; מסקנתו להפריש בלא ברכה מספק.

עוד פסק השולחן ערוך (שם, ג) ששניים שנתנו קמח לנחתום כדי שיעשה להם שאור, ואין בחלקו של כל אחד שיעור חלה, פטורים אף אם יש שיעור בקמח של שניהם יחד, שכן כל אחד מהם מקפיד לקבל את חלקו הנפרד.

הרמ"א מסייג דין זה: אם הנחתום עירב את הקמח מדעת בעליו, העיסה חייבת בחלה, משום שבכך גילו דעתם שאינם מקפידים על הפרדת הקמח והעיסה נידונת כעיסת שותפים.

הש"ך (שם: ו), בעקבות ספר התרומה, מוסיף שהנותן קמח לנחתום מן הסתם אינו מקפיד על עירובו בקמח של אחרים. לפיכך העיסות מצטרפות לחיוב חלה גם אם הנחתום עירבן בלי לקבל הסכמה מפורשת.

עד כה עסקנו בעיסה המתחלקת למנות קטנות שאין בכל אחת מהן שיעור חלה. בשו"ת משאת בנימין (סימן א) דן במקרה הדומה לשאלתנו, שבו בכל מנה שחולקה יש שיעור חלה: הוא מביא מנהג נשים לקבל מן הנחתום חלק שיש בו שיעור חלה מעיסתו הגדולה, ולהפריש ממנו בעצמן בברכה בכל ערב שבת. המשאת בנימין מצדיק את המנהג, שנועד להקל עליהן לקיים את המצווה בעצמן, ומבאר כי מאחר שהעיסה נילושה על דעת לחלקה, כל חלק ממנה נידון כעיסה נפרדת המתחייבת בחלה בפני עצמה.[18] לעומתו, הב"ח (יורה דעה שכו, ב) חולק משני טעמים: חיוב ההפרשה כבר חל אצל הנחתום בשעת הלישה; והחלוקה יוצרת "ברכות שאינן צריכות", שכן אפשר לפטור את העיסה כולה בהפרשה ובברכה אחת.[19]

בהקשר זה יש להבחין גם בין עיסה המיועדת לחלוקה בעודה בצק לבין עיסת שותפים רגילה (שאינה מיועדת לחלוקת הבצק קודם האפייה). עיסת שותפים רגילה חייבת בחלה כעיסה אחת אף כשאין בחלקו של כל שותף שיעור, אם יש בכולה שיעור ואין השותפים מקפידים זה על זה (שולחן ערוך, יורה דעה של,

[18] לדעת המשאת בנימין, הכוונה לחלק מאפשרת לראות בכל חלק עיסה נפרדת. חיוב הנחתום להפריש הוא לחומרא, ואפשר להמתין עד שתגיע העיסה לכל אישה והיא תפריש בברכה. הוא מצדד בשימור המנהג, המקל על הנשים לקיים את המצווה בכל ערב שבת.

[19] הט"ז (ס"ק ב) תומך במנהג ובדעת המשאת בנימין, משום שהנחתום מקנה לנשים את חלקן לפני הגלגול. הש"ך (ס"ק ד) כתב שדברי המשאת בנימין אינם מוכרחים, ונראה שהוא נוטה לדעת הב"ח, שהנחתום יפריש בברכה.

ב); ואילו כשכוונת השותפות מלכתחילה היא לחלק את הבצק למנות נפרדות קודם האפייה, הרי שלדעת המתירים כל מנה נידונת לעצמה.[20][21]

הגאון מליסא, שדבריו הובאו בפתחי תשובה (שכו, ס"ק א), דן בשאלה נוספת הנוגעת להפרשה נפרדת מחלקי עיסה שנילושה יחד: האם הפרשה מחלק אחד פוטרת ממילא גם את שאר חלקי העיסה שנילושו עמו?[22] מדברי הט"ז והש"ך משמע שהפרשה מחלק אחד אכן פוטרת את כל העיסה שנילושה עמו, אף לאחר חלוקתה - ואם כן, כאשר המשתתפת הראשונה תפריש מחלקה, ייפטרו מאליהם גם חלקיהן של שאר המשתתפות, והפרשתן וברכתן תהיינה לבטלה.

כדי לפתור חשש זה, מציע הגאון מליסא שכל מפרישה תכוון במפורש שההפרשה תחול רק על החלק שלפניה ולא על חלקי חברותיה. הטעם הוא שחלה, כתרומה, ניטלת במחשבה, ולכן הכוונה מגבילה את חלות ההפרשה לחלק המסוים בלבד. אולם הוא מוסיף שאין בכך כשלעצמו פתרון לחשש הב"ח בדבר "ברכה שאינה צריכה", שהרי עדיין אפשר לפטור את כל החלקים יחד בברכה אחת.

למעשה, נראה לי שניתן לסמוך על המתירים (המשאת בנימין והט"ז) ולאפשר לכל משתתפת שקיבלה עיסה בשיעור חלה להפריש ממנה בברכה, תוך כוונה מפורשת שלא לפטור בהפרשתה את חלקיהן של האחרות. יתרה מזו, יש מקום להבחין בין נחתום, שתוכנית החלוקה שלו תלויה במציאת לקוחות (ולכן סבר הב"ח שהעיסה התחייבה אצלו כגוש אחד), לבין אישה המתחילה את הכנת העיסה מלכתחילה עבור המשתתפות מתוך כוונה קבועה ומוחלטת לחלקה ביניהן, שאז דעת החלוקה מונעת את חיוב העיסה כגוש אחד. עם זאת, הרוצות לצאת ידי כל הדעות ולהימנע מן המחלוקת יכולות ללוש מלכתחילה עיסה נפרדת לכל אחת, שיש בה שיעור חלה, ולהפריש ממנה בברכה.

---

20 חולין קלה ע"ב, מן המילה "עריסותיכם".

21 ראו שולחן ערוך, יורה דעה, סימן שכ"ו, סעיף א, וש"ך שם, ס"ק א.

22 ר' יעקב לובּרבוים, בעל נתיבות המשפט וחוות דעת.

אפיית עיסה קטנה לצורכי הבית

השולחן ערוך (יורה דעה שכד, יד) אוסר להכין בכוונה עיסה קטנה כדי להפקיע ממנה את חיוב החלה.[23] הט"ז והש"ך מדגישים שהאיסור תלוי בכוונת האופה: האיסור חל רק כשממעטים בעיסה כדי להיפטר מן המצווה, אך אם מכינים עיסה קטנה מחוסר קמח או לצורך אפיית מצות (כדי שלא תחמיץ העיסה), הדבר מותר. לכן מותר להכין כמות קטנה כאשר זו הכמות הדרושה לבית, ואין לאפות כמות גדולה שלא תיאכל ויש בה חשש "בל תשחית". עם זאת, אם אפשר לשמור את החלות לשבתות הבאות, ראוי להדר ולהכין עיסה גדולה ולהפריש ממנה בברכה, ולהקפיא את הנותר. כך אפשר לקיים את המצווה גם באפייה אחת לשבועיים או לשלושה, בלי שהחלות יתבזבזו.

צירוף חלות שנשמרו במקפיא

בגמרא בפסחים (מח ע"ב) נפסק כרבי אליעזר, שהסל מצרף מאפים לשיעור חלה. כך אפשר ללוש כמה עיסות שאין בכל אחת מהן שיעור, ולאחר האפייה לצרף את המאפים בסל ולהפריש מהם.

הגמרא מביאה מנהג ללוש בפסח עיסות קטנות מחשש לחימוץ, ולצרף את המצות בכלי אחד לאחר האפייה. היא דנה גם בשאלה אם הצירוף מחייב שהכיכרות יהיו "נושכות" זו בזו (כלומר דבוקות זו בזו במקצת), ומביאה את דעת רבי חנינא, שאינו דורש זאת.[24]

בברייתא שבסוף הסוגיה נחלקו התנאים אם רק סל מצרף את המאפים או גם תנור.[25] להלכה נפסק שהסל מצרף (ואילו התנור אינו מצרף).[26] עם זאת, נחלקו

[23] ירושלמי, חלה, פרק ג, הלכה א: "אמר ר' חגיי: לא שנו אלא עראי אבל קבע אסור - מפני שהוא מערים לפוטרה מן החלה". ראו גם פסחים מח ע"ב.

[24] בירושלמי, חלה, פרק ב, הלכה ב, משמע כדעת ר' יהושע בן לוי, שהסל מצרף רק כשהמאפים נושכים זה את זה.

[25] לפי רש"י והרמב"ם, ר' אליעזר סובר שרק הסל מצרף, ור' יהושע מוסיף שגם התנור מצרף. לפי השאילתות, הרמב"ן והריטב"א, ר' יהושע סובר שרק התנור מצרף, ואילו ר' אליעזר מצרף הן בסל הן בתנור. ראו מאירי לחלה, פרק ב, המביא את השיטות. גם דעת רבן שמעון בן גמליאל טעונה פירוש: לפי ריא"ז הוא מוסיף צירוף בתנור כאשר העיסות נוגעות זו בזו.

[26] צירוף סל לחלה נמנה בנידה ח ע"א עם המקרים שבהם נפסקה הלכה כרבי אליעזר. על היותו "שמותי" ראו בבא מציעא נט ע"ב ושבת קל ע"ב.

הראשונים אם בצירוף סל יש צורך לפחות במגע בין המאפים, גם כשאין צורך ב"נשיכה" (הידבקות).[27]

נחלקו הראשונים גם בשאלת מועד הצירוף: הריטב"א מדייק מן הלשון "הרודה ונותן לסל" שהצירוף צריך להיעשות מיד עם רדיית הפת (הוצאתה) מן התנור; המאירי מביא אף הוא שיטה זו. לפי שיטה זו, אם לא הצטרפו המאפים לכלי מיד לאחר הרדייה מן התנור, כבר הופקעה מהם תורת חלה ואי אפשר לצרפם לאחר מכן. לעומת זאת, לדעת רוב הראשונים הסל מצרף גם לאחר זמן, וכך נראה להלכה.[28]

מחלוקת נוספת נוגעת לכוונה לצרף. בתוספות רבנו פרץ נשאל כיצד נהגו להניח בתיבה אחת מאפים שנאפו בזה אחר זה, ולא להפריש מהם, אף שבצירופם יש שיעור חלה.

רבנו יחיאל השיב שהסל מצרף רק כשיש כוונה לצרף את המאפים. אולם מדברי רוב הראשונים משמע שאין צורך בכוונה כזאת, וגם בלעדיה הצירוף מחייב הפרשה בברכה.[29]

השולחן ערוך (יורה דעה שכה, א) פוסק ששתי עיסות ממין דגן הראוי להצטרף, שאין בכל אחת מהן שיעור חלה, מצטרפות כשנדבקות זו בזו, או כשהן מונחות בסל אחד - גם לאחר האפייה.[30] לעומת זאת, הנחתן על משטח שאין לו דפנות אינה מצרפת. עוד הביא שכיסוי הפת במפה נחשב ככלי לעניין הצירוף.[31] דין צירוף לאחר האפייה נפסק גם בהלכות פסח (אורח חיים תנז, א), כשאי אפשר

---

27 הגר"א (יורה דעה, סימן שכ"ה, ס"ק ג), בעקבות תוספות, התרומה והסמ"ג, מבחין בין נשיכה למגע ומצריך שהעיסות ייגעו זו בזו. הרמב"ם אינו מבחין ביניהם, ולשיטתו הפסיקה כר' חנינא מייתרת גם את המגע. כך משמע מלשון השולחן ערוך, וכן סובר הט"ז (אורח חיים, סימן תנ"ז, ס"ק ב).

28 אור זרוע, הלכות חלה, סימן רכ"ו. כך נראית גם דעת התוספות. הנצי"ב (העמק שאלה, שאילתא ע"ג, אות י"א) כתב שכך משמע מהרמב"ם.

29 ראו רא"ש, ביצה, פרק א, סימן י"ג. הרמב"ם, הטור והשולחן ערוך לא הזכירו כוונה כתנאי לצירוף סל.

30 הרמב"ם (הלכות ביכורים, פרק ו, הלכה ט"ז) פוסק שהסל מצרף והתנור אינו מצרף. הפרי חדש מבין כך גם את הטור והשולחן ערוך, שלא הזכירו צירוף בתנור.

31 זו דעת הסמ"ק. הש"ך (ס"ק ה) תמה מדוע הובאה בלשון "יש מי שאומר", אף שאין חולק עליה. בילקוט יוסף, בכללי השולחן ערוך, הוסבר שלשון זו משמשת גם כשדעה הוזכרה במפורש אצל ראשון אחד בלבד. להלכה, כיסוי במפה מצרף לחיוב חלה.

להפריש מן העיסה בשעת הלישה בשל הצורך להזדרז באפייתה קודם שתחמיץ.

מכאן מתעוררת השאלה אם מקפיא ביתי נחשב כלי המצרף לחלה: אם דינו כסל, הרי שגם שאריות חלות שנאפו בזמנים שונים והצטברו בו עשויות להצטרף לשיעור המחייב בהפרשה.[32]

שאלתי בעניין זה את הרב אליעזר מלמד, והוא השיב שלדעתו השאריות שבמקפיא מצטרפות לשיעור חלה ויש להפריש מהן בברכה. גם בספר הכשרות לרב יצחק יעקב פוקס (פרק יד, סעיף טז) נאמר שתא הקפאה מצרף, ולפיכך כאשר מתקיימים תנאי הצירוף, יש להפריש בברכה; עם זאת, הוא מסייג ופוסק כי כשהמאפים ארוזים בשקיות נפרדות או מונחים במדפים שונים, הם אינם מצטרפים.[33]

לעומתם, הרב יוסף ישעיה בראון סבור שהמקפיא אינו מצרף לחלה, מכוח כמה נימוקים:

א. חיבור המקפיא לחשמל עשוי להחשיבו כמחובר לקרקע, ולא ככלי מיטלטל (בדומה לתנור שאינו מצרף).[34]

ב. אין כוונה לצרף את המאפים שנעשו בזמנים שונים (כשיטת הריטב"א ורבנו יחיאל לעיל).

ג. השאריות מונחות בדרך כלל בתאים נפרדים או בשקיות נפרדות החוצצות ביניהן.

אף שכל נימוק ניתן לדחייה בפני עצמו, לדעתו צירופם יחד מאפשר לפטור את השאריות שבמקפיא מהפרשת חלה לגמרי.[35]

---

32 הדיון כאן הוא בשאריות השייכות לאדם אחד; לעניין עיסות של כמה בעלים ראו סימן שכ"ו.

33 עם זאת, בספר הכשרות הובא בשם הגרש"ז אויערבך שאריזות נפרדות מונעות צירוף. בהערה נ הוסיף שגם מאפים שאינם ארוזים אינם מצטרפים כשהם מונחים במדפים נפרדים, ומשמע שפטורים אף מהפרשה בלא ברכה.

34 סברה זו נדונה גם בהלכות טבילת כלים. בחלקת יעקב ובמנחת שלמה הסתמכו על החיבור לחשמל כדי לפטור כלים מטבילה; במשנה הלכות, בשבט הלוי ובבאר משה דחו סברה זו. להסתייגות מהסתמכות עליה לכתחילה ראו הליכות עולם, חלק ז, עמ' רס"ה.

35 למאמרו של הרב בראון ראו Halacha2Go, תשובה 503: https://halacha2go.com/index.php?number=503. לעניין גודל הכלי, בהליכות שדה (גיליון 133, עמ' 17) הובא בשם הגרי"ש אלישיב שמקרר המחזיק יותר מארבעים סאה אינו מצרף

הרב יעקב אפשטיין (חבל נחלתו יג, לח, ב) סבור שהמקפיא מצרף ויש להפריש בברכה.[36] לדעתו גם שקיות נפרדות אינן מונעות את הצירוף, משום שעטיפה לשם שמירה אינה חוצצת.[37] לעומתו, הרב יואל פרידמן סבור שיש להפריש מספק, בלי ברכה, בשל הספקות במעמד המקפיא ובהפסק השקיות.[3938]

גם בשמירת שבת כהלכתה (פרק מב, הערה ט) הובא ספק אם מקרר או מקפיא מצרפים; לפי זה יש להפריש בלי ברכה.[40]

למעשה, נראה לי שאם כל השאריות מונחות בשקית אחת ומצטרפות לשיעור חלה, יש להפריש מהן בברכה - שכן השקית עצמה היא כלי המצרף, גם בלי להכריע במעמדו של המקפיא. אם השאריות מונחות בשקיות נפרדות באותו תא (או מגירה), יש להפריש מספק בלי ברכה.[41] ואם הן מונחות בתאים שונים, הסומכת על המקילים שלא להפריש כלל - יש לה על מה שתסמוך.

לחיוב בברכה, ומשמע שבפחות מכך אפשר לברך. לעומת זאת, בטוב הארץ (הרב יוסף דוב ספטימוס, עמ' שכח, סעיף עט) מובאות דעות שונות בדין כלי עץ המחזיק ארבעים סאה, ובשם הגרי"ש אלישיב מובא שהוא מצרף. גם הרב וואזנר אינו מבחין לעניין זה בין כלי המחזיק ארבעים סאה לכלי קטן ממנו.

[36] המאמר מופיע גם באתר ישיבה: https://www.yeshiva.org.il/midrash/20765.

[37] ראו גם שו"ת קנין תורה לגרא"ד הורוויץ, חלק ב, סימן ע"ד: אריזת מצות בקופסאות אינה מונעת צירוף לחלה.

[38] הלכות הארץ - הלכות חלה, פרק י, הלכה י"ד.

[39] ראו גם את תגובת הרב פרידמן לדברי הרב אפשטיין שם.

[40] ראו גם שו"ת מנחת יצחק, חלק ח, סימן ק"ט, עמ'

[41] יש מקום להבחין בין ניילון נצמד, הטפל ללחם, לבין שקית ניילון רגילה, שייתכן שהיא מפסיקה. ראו דרך אמונה, הלכות ביכורים, פרק ו, ס"ק קל"ד, ובביאור הלכה שם, הלכה ט"ז.